

Yirminci Yüzyılda
BATI TRAKYA TÜRKLERİ

HİKMET ÖKSÜZ: 1965 yılında Çaykara'da doğdu. İlk ve Ortaokulu Çaykara'da, Liseyi Trabzon'da tamamladı. 1987 yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olduktan sonra 1995 yılına kadar İstanbul Kartal Lisesi'nde Tarih Öğretmeni olarak görev yaptı. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde 1992 yılında "*Lozan'da Batı Trakya Sorunu*" adlı teziyle Yüksek Lisans'ını, 1996'da "*Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Balkan Politikası*" konulu teziyle de Doktorasını tamamladı. 1995 yılında Araştırma Görevlisi olarak girmiş olduğu KTÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde 1997'de Öğretim Görevlisi, 1999'da Yardımcı Doçent kadrolarına atandı. 2003 yılında Doçent, 2008'de de Profesör oldu. Bilimsel çalışma alanı; 20. yüzyılda Balkanlar ve Cumhuriyet Dönemi'nde Trabzon'dur. Bu konularla ilgili 80 kadar bilimsel yayın (kitap, makale ve bildiri) üretti. Bilimsel çalışma alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası dergilerde yayın kurulu üyesi ve hakem olarak görev yapmaktadır.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

Yirminci Yüzyılda
BATI TRAKYA TÜRKLERİ

HİKMET ÖKSÜZ

SERANDER YAYINLARI

Yirminci Yüzyılda
BATI TRAKYA TÜRKLERİ

Yazan:
Hikmet Öksüz

Editör:
Veysel Usta

Genel Yayın Yönetmeni:
Kenan Sarıalıoğlu

Kapak Tasarımı:
Emriye Demirkır

Yapım / Uygulama:
SERANDER

Sertifika no: 30279

Baskı:
Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon
Tel: 0462 321 53 38

I. Baskı, Mart 2016

ISBN: 978-9944-374-73-6

SERANDER
İskenderpaşa Mahallesi, Tiyatro Sokak,
Öztürkler İş Hanı, No: 11
Trabzon / TÜRKİYE
Tel: 0462 326 67 55
www.seranderyayinevi.com
e mail: serander@seranderyayinevi.com

*Batı Trakya Türklerinin unutulmaz lideri
Dr. Sadık Ahmet'in aziz hatırasına...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

I

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN KISA TARİHİ..... 11

II

LOZAN'DA BATI TRAKYA SORUNU 27

III

LOZAN'DA AZINLIKLAR MESELESİ..... 43

IV

YUNANİSTAN'DAKİ TÜRKİYE KARŞITI BASIN-YAYIN
FAALİYETLERİ VE TÜRK HÜKÜMETLERİNİN ALDIĞI
TEDBİRLER (1923-1938)..... 55

V

BATI TRAKYA TÜRK BASININDA ATATÜRKÇÜ BİR GAZETE:
İNKİLÂP (1930-1931)..... 69

VI

BATI TRAKYA'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇÜN SEBEPLERİ
(1923-1950)..... 85

VII

YUNAN İÇ SAVAŞI'NDA BATI TRAKYA TÜRKLERİ
(1946-1949)..... 115

VIII

BATI TRAKYA TÜRKLERİ'NİN YUNAN PARLAMENTOSU'NDA
"TEMSİL SORUNU" (1923-2015)..... 135

EKLER..... 161

İNDEKS 165

ÖNSÖZ

Bu kitabın temeli, 1990-1992 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde yüksek lisans yaparken tez konusu olarak seçmiş olduğum "Lozan'da Batı Trakya Sorunu" başlıklı çalışmaya dayanmaktadır. Böylesi bir konuya yönelmemin sebebi ise Batı Trakya Türk azınlığının o yıllarda uluslararası toplumun ve Türkiye'nin gündemini bir hayli meşgul etmesiydi.

AT üyesi Yunanistan'ın bünyesinde bulundurduğu Türk azınlığı kimlik konuları başta olmak üzere iktisadî, sosyal ve siyasal haklar noktasında baskı altında tutması; buna Batı Trakya Türk azınlığının lideri Dr. Sadık Ahmet'in halkı arkasına alarak meşru bir karşılık vermesi ve davası uğruna birkaç kez hapse atılması konuyu takip eden bir tarihçi adayı olarak beni bir hayli etkilemekteydi. O tarihlerde İstanbul'da Dr. Sadık Ahmet'i bir konferansta dinlemiş olmam da önemli bir motivasyon sağlamıştı. Artık karar vermiştim. Akademik ölçekte kalem oynatmaya Batı Trakya Türkleri üzerinden başlayacaktım. Tez önerimi danışman hocama sundum ve onay aldıktan sonra çalışmaya başladım. 1992 yılında tezimi tamamlayarak doktora eğitimime başladım. Artık içimde bir Balkan sevgisi oluşmuştu ve doktora tezimi de yine Balkanlar üzerinde seçtim. 1996 yılında "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Atatürk Dönemindeki Balkan Politikası 1923-1938" adlı tezle "Doktor" unvanını aldım ve akademik yaşantımda yeni bir merhaleye ulaştım. Bu arada çok müessif bir olay gerçekleşti. Batı Trakya Türklerinin azınlık haklarının uluslararası hukuk açısından güvencesi olan Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümünde 24 Temmuz 1995'te Dr. Sadık Ahmet şaibesi üzerinden kalkmayan bir trafik kazası sonucunda vefat etmişti. Azınlık tarihi boyunca Batı Trakya Türkleri onun kadar toplumuyla özdeşleşen bir önder çıkartamamıştı. Bu büyük sevgi özlemlerle hâlâ korunmaktadır diye düşünmekteyim...

Akademik yaşantım süresince Batı Trakya Türklerinin çeşitli meseleleri ile meşgul oldum ve ürettiğim yazıları Doç. Dr. Osman KARATAY editörlüğünde KaraM yayıncılık bastı. Kendilerine müteşekkirim. Elinizdeki bu çalışma onun biraz

ayıklanıp güncellenmiş versiyonudur. Batı Trakya Türklerinin meseleleri ile akademik ölçekte çeyrek asra yakın bir süredir ilgilenmeme rağmen bu coğrafyayı görebilmek 2014 yılı sonbaharında nasip oldu. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü ile İstanbul Türk Ocağının ortaklaşa düzenlediği “*Uluslararası Batı Trakya Sempozyumu*”nun sosyal programı çerçevesinde bir günlük Batı Trakya gezisi gerçekleştirildi ve “*Evlad-ı Fatihân*” topraklarına ayak basmak bana da nasip oldu. Gördüklerim, öğrendiklerimin zihnimde daha da müşahhaslaşmasına yol açtı. Vesile olanlara müteşekkirim.

Elinizdeki bu kitap, Batı Trakya Türklerinin bir asırlık vatandan kopuş ve azınlık statüsünde yaşama tecrübesinin mütevazı ve sathi bir hikâyesinden ibarettir. Bu vesileyle bana akademik bakış açısı ve yazım tecrübesi kazandıran kıymetli hocam Prof. Dr. Meral ALPAY’a ve basım aşamasındaki katkılarıyla bu çalışmanın sizlere kadar ulaşmasını sağlayan meslektaşlarım Veysel USTA ve Dr. Yüksel KÜÇÜKER’e teşekkürü zevkli bir görev olarak telakki ediyorum.

Trabzon, 3 Mart 2016
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

I
BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN
KISA TARİHİ

1. Giriş

Batı Trakya, 1364 tarihindeki fethinden elden çıkış tarihi olan 1913 yılına kadar toplam 549 yıl Türk hâkimiyetinde kalmıştır. 1913'ten günümüze doğru bölge; Bulgaristan (1913-1919), Müttefik Devletler adına Fransa (1919-1920) ve 1920'den itibaren de Yunanistan'ın kontrol ve siyasi hâkimiyetindedir.

Batı Trakya meselesi, Lozan Barış Konferansı'nda Balkanlar'da yitirilen toprakların ve yabancı yönetim altında bırakılmak zorunda kalınan Türk azınlıkların simgesi olarak müzakere masasına kondu. Lozan Konferansı'nın gündemine giren Batı Trakya Meselesi, konferansın 23, 24 ve 25 Kasım günlü oturumlarında tartışıldı. Bu oturumlarda Türk delegasyonu Misak-ı Milli'den kaynağını alan Batı Trakya sorunu için halkoyuna müracaat edilmesini ısrarla savundu. Türk tarafı tezini nüfus ve taşınmaz mallara yönelik istatistikî verilerle de desteklemiştir.

Lozan Konferansı'nda Türk heyeti, Batı Trakya için plebisit formülünü işletememiş ve Barış Antlaşması'nın 37-45. maddelerinde yer alan azınlıkların korunmasına dair hükümlerin mübadeleden hariç tutulan İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri için geçerli olacağı teminatıyla yetinmek durumunda kalmıştır.

Lozan sonrasında Batı Trakya Türk azınlığın durumu, Türk-Yunan ilişkilerine bağlı olarak şekillenmiştir. İlişkilerin normal seyrettiği dönemde Batı Trakya Türkleri azınlık huku-kundan doğan haklarını daha rahat kullanırken; gerginlik dönemlerinde Yunan hükümetlerinin baskı ve yıldırma politikaları ile karşı karşıya kalmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ise, Batı Trakya Türklerinin antlaşmalardan doğan haklarını uluslararası hukuk kaideleri ve insan hakları çerçevesinde koruma ve takip etmede tereddüt göstermemektedir. Türk kamuoyu da bu meseleye titizlikle sahip çıkmaya çalışmaktadır.

2. Batı Trakya'nın Coğrafyası ve Etnik Yapısı

Adını, İ.Ö. 2000-1200'lerde buraya gelmiş ve yerleşmiş olan Trak kabilelerinden alan Trakya Bölgesi ilk çağlardan beri doğuda Karadeniz, güneyde ise Marmara-Çanakkale Boğazı-Ege Denizi ile sınırlandırılmış kabul edilen bir toprak parçasıdır.

Bölgenin kuzey ve batı sınırları tartışmaya açık olup en geniş biçimde kuzeyde Balkan Dağları, batıda ise Struma Irmağı'na kadar uzanmaktadır. İşte Batı Trakya bu Trakya Bölgesinin günümüzde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan doğu bölümünün (Doğu Trakya) sona erdiği varsayılan Meriç Irmağı'ndan batıda Mesta-Karasu Irmağı'na kadar olan ve Yunanistan toprakları içinde bulunan toplam 8578 km²'lik bir alandır. Batı Trakya dediğimiz 8578 km²'lik bu alan üç ilden oluşmaktadır. Doğuda Dedeağaç, ortada Gümülcine ve batıda İskeçe. Etnolojik bir müze görünümünde olan Balkan Yarımadası içerisinde yer alan Batı Trakya Bölgesi, 549 yıl Türk hâkimiyetinde kalmış olup, bu süre zarfında Türkler ezici bir çoğunluk teşkil etmişlerdir. Özellikle 1878 Berlin Kongresi'nden sonra Trakya'da Türk-İslam nüfus göç olgusuna bağlı olarak büyük bir artış göstermiştir. II. Abdülhamit, İstanbul'un tehlikeye düşmesi için Trakya'ya büyük bir Müslüman göçmen kütlesi yerleştirmişdir. Çünkü Trakya güvenlik açısından İstanbul'un anahtarı durumundaydı.

Stratejik tercihlerden kaynaklanan demografik yöntemlerin sonucunda Batı Trakya'da 1913'lere gelindiğinde %79'luk Türk yoğunluğu oluşmuş, Rumların oranı ise, ancak %13'lerde kalmıştır. Geriye kalan %8'lik oranı ise Bulgarlar, Çingeneler, Yahudiler oluşturmaktaydı.

3. Balkan Savaşları'ndan Lozan Barış Antlaşması'na Kadar Batı Trakya

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan hâkimiyetini sona erdirmek için Rusya, 18. yüzyıldan itibaren iki planda birden oynayabilmekteydi. Bunlardan birisi Panortodoksluk'tu ve Rusya buna yaslanarak, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla kendini Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında yaşayan Ortodoksların koruyucusu ilan etmişti. İkincisi ise, meyvelerini, yüz yıl sonra 1877 Türk-Rus savaşı sırasında vermeye başlayan Panislavizm idi.

Balkan devletlerinin birleşmesi oldukça uzun bir hikâyenin sonucudur. Bu birleşme çabalarında da Rusya aktif bir rol oynamıştır.

Balkan savaşları iki safhalıdır. Birinci safhayı Balkan Devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı mücadeleleri teşkil eder.